

Gezi Edebiyatı: İmgebilim ve Orientalism'in Kesişiminde

Atalay GÜNDÜZ¹

GİRİŞ

Savaş, göç, ticaret, hac ziyareti, gezi, diplomasi gibi temas alanları farklı uluslardan insanların buluşma noktalarını oluşturur. İki ulusun birbiri hakkındaki görüşleri, tehdit algısı, dile, dine, tarihsel geçmişe, etnisiteye bağlı unsurlar bu farklı ulusların bireylerinin ortak hafızalarında ve algılarında belli imgelerin oluşmasına sebep olur. Ticaret, kültürel etki, siyasal konjonktür, tarihsel süreçler günümüz dünyasında bunu en çok belirleyen etkenler olarak karşımızda durmaktadır. Temas derecesine göre farklılaşmak üzere yirmi birinci yüzyıl Türkiye'sinde de özellikle temasımızın yoğun olduğu uluslar ile ilgili çok güçlü imgelere sahibiz. Sırayla durarak saymaya başlasak eminim ki bütün okuyucuların zihninde belli imgeler canlanacaktır: Japonya, Afganistan, İsveç, Etiyopya, Sırbistan, Brezilya, İtalya, İran... Bu ülkelerin adlarını duyduğumuzda zihnimizde belli resimler, tatlar, kokular, sesler, olumlu ya da olumsuz duygular, hayaller, kaygılar, insan tipleri, coğrafya, tavırlar gibi sonsuz sayıda çağrışımla dolarız. O ülke veya ulus ile ilgili kültürel alanda dolaşım halinde ne kadar çok anlatı varsa o kadar çok imge dağarcığımızda repertuvarımızı oluşturacaktır. Örneğin haberlerde, dizilerde, belgesellerde az geçtiği için Surinam denince zihnimizde çok az şey canlanacakken; Hollywood, Netflix, Disney, iphone, Ford, Levi's, Ray Ban gibi günlük kullanımdaki Amerikan markası ürünler ve yapımlar yüzünden biraz da ideolojik duruşumuzla doğru orantılı bir şekilde çok daha fazla çağrışımaya sahip olduğumuzu söyleyebiliriz. İmgebilim tam da bu noktada bu imgelerin

¹ Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Mütercim-Tercümanlık Bölümü, atalay.gunduz@deu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-0325-5191

saptayan yapısıyla çok önemli bir perspektifi içinde barındırmaktadır. Nasıl ki karşılaştırmalı edebiyat milli edebiyatların sınırlarını zorlayarak, kültürlerarası iletişimi, insanlığın ortak mirasını kendine çalışma alanı olarak saptıyorsa gezi yazısı çalışmaları da gerek içeriğinden gerekse dünyaya ve insanlara karşı olan tutumundan dolayı karşılaştırmalı edebiyat çalışmaları için büyük ilgi uyandıran bir alandır. Ayrıca karşılaştırmalı edebiyatın bütüncesini oluşturan da metinlerin çeviri yoluyla ve telif eserler olarak sınırları aşan seyahatleridir. Alanın önemli isimlerinden otuz farklı makaleyi bir araya getiren Behdad ve Thomas'ın editörlüğünü yaptıkları *A companion to comparative literature* (Karşılaştırmalı edebiyatın elkitabı) başlıklı kitapta metinlerin seyahati anahtar bir metafor olarak karşımıza çıkar. İnsanlığın ortak mirası olan dünya edebiyatından söz edebiliyorsak öncelikle metinlerin ve dillerin ulusal sınırları aşarak dolaşımı düşüncesidir bunu mümkün kılan (Maxwell ve Miller, 2011, s. 179; Gikandi, 2011, s. 259; Pratt, 2011, s. 281).

KAYNAKLAR

- Asiltürk, B. (1997). *Türk edebiyatında Avrupa seyahatleri (1839-1923)* Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi.
- Baysal, J., Keseroğlu, H. S., & Mengülerek, İ. (2010). *Müteferrika'dan birinci meşrutiyete kadar Osmanlı Türklerinin bastıkları kitaplar 17291875:(kitapların tam listesi ile)* (Vol. 12). Hiperlink eğitim, yay. san. tic. ve ltd. sti..
- Behdad, A., & Thomas, D. (Eds.). (2014). *A companion to comparative literature*. John Wiley & Sons.
- Beller, M. (2007). Perception, image, imagology. In *Imagology* (pp. 1-16). Brill.
- Beydilli, K. (2015). İstanbul'daki İlk Türk Matbaalarında Basılan Kitaplar, Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla büyük İstanbul tarihi,(C. 7, 555-571), İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş.
- Bridges, R. (2002). Exploration and travel outside Europe (1720-1914). Hulme, P., & Youngs, T. (Ed.) *The Cambridge companion to travel writing* (Vol. 10). Cambridge University Press.
- Campbell, M. B. (2022). 6 'TRAVEL WRITING AND ITS THEORY'. In *Transatlantic Literary Studies* (pp. 316-328). Edinburgh University Press.
- Carr, H. (2002). *Modernism and travel (1880-1940)*. Hulme, P., & Youngs, T. (Ed.) *The Cambridge companion to travel writing* (Vol. 10). Cambridge University Press.
- Dankoff, R. (2006). *An Ottoman mentality: The world of Evliya Çelebi (revised second edition)*. Brill.
- Dyserinck, H., & Leerssen, J. (2007). *Studia imagologica*.
- Ebuzziya Tefrik. (1897). "Paris'ten Londra'ya ve Hotel Metropole", *Mecmua-ı Ebuzziya*, c. VII, cüz: 68-79, Eylül 1897, ss. 1052-1063
- Fussell, P. (1982). *Abroad: British literary traveling between the wars*. Oxford University Press.
- Gikandi, S. (2011). Contested Grammars: Comparative literature, translation, and the Challenge of locality. *A companion to comparative literature*, 254-272.
- Gregory, D. (1999). Scripting Egypt. *Writes of passage: Reading travel writing*, 114-150.
- Gündüz, A. (2007). *Turkey and Turks in British and American travel writing from 1850 to the present*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi.

- Holland, P., & Huggan, G. (1998). *Tourists with typewriters: Critical reflections on contemporary travel writing*. University of Michigan Press.
- Hulme, P., & Youngs, T. (Eds.). (2002). *The Cambridge companion to travel writing* (Vol. 10). Cambridge University Press.
- Hulme, P. (2002). Travelling to Write (1940-2000)." *The Cambridge companion to travel writing*. Ed. Peter Hulme and Tim Youngs.
- Kocabaşoğlu, U. (2004). *Majestelerinin konsolosları: İngiliz belgeleriyle Osmanlı İmparatorluğu'nda-ki İngiliz konsoloslukları, (1580-1900)* (Vol. 28). İletişim.
- Leed, E. J. (1991). *The mind of the traveler*. Basic books.
- Mağmumi, D. Ş. (1329/1911) *Paris'ten yazdıklarım*. Matbaatü'l-Kibare, Mısru'lKahire.
- Maxwell, R., & Miller, T. (2011). If there's a text in this class, where did it come from? Or, What does Marilyn Monroe have to do with the sorrows of Young Man Werther. In *A Companion to comparative literature* (pp. 176-192). Wiley-Blackwell.
- Melman, B. (2002). The Middle East/Arabia: 'the cradle of Islam'. *The Cambridge companion to travel writing*, 105-21.
- Ng, J. (2005). *Gap year volunteer: A guide to making it a year to remember*. Summersdale Publishers LTD-ROW.
- Parla, J. (1985). *Efendilik, şarkiyatçılık, kölelik*. İletişim Yayınları.
- Pratt, M. L. (2007). *Imperial eyes: Travel writing and transculturation*. Routledge.
- Pratt, M. L. (2011). Comparative literature and the global languagescape. *A companion to comparative literature*, 273-295.
- Propp, V. (2011). *Masalın biçimbilimi*. (M. Rifat, & S. Rifat, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası.
- Said, E. W. (2006). *Şarkiyatçılık: Batı'nın şark anlayışları*. Metis yayınları.
- Schiffer, R. (1999). *Oriental panorama: British travellers in 19th century Turkey* (Vol. 33). Rodopi.
- Sherman, W. (2002). Stirrings and searchings (1500-1720). In *The Cambridge companion to travel writing* (pp. 17-36). Cambridge University Press.
- Snee, H. (2014). *A cosmopolitan journey?: difference, distinction and identity work in gap year travel*. Ashgate Publishing, Ltd..
- Sterne, L., & Hall-Stevenson, J. (1784). *A Sentimental Journey Through France and Italy: By Mr Yorick* (No. 3). J. Davies, T. Smith, N. Taylor, and W. Thompson.
- Tezcan, N. (2019). *Seyyahın Kitabı: Evliya Çelebi üzerine makaleler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Thompson, C. (2007). *The suffering traveller and the Romantic imagination*. Clarendon Press.
- _____. (2011). *Travel writing*. Routledge.
- Waugh, C. D. "Marco Polo's Travels: Myth or Fact?" *Expedition Magazine* 52.3 (2010): n. pag. *Expedition Magazine*. Penn Museum, 2010 Web. 23 Apr 2023
- Wettlaufer, J ve Kılınçoğlu, D.T. (2023). Travels in the 19th-Century Ottoman Empire. ADigitalHistoryResearch Project, erişim 5 Haziran 2023, <<http://middle-east-travelers.de/>>.
- White, K. M. (2009). *The complete guide to the gap year: the best things to do between high school and college*. John Wiley & Sons.
- Youngs, T. (Ed.). (2006). *Travel writing in the nineteenth century: filling the blank spaces*. Anthem Press.